Julius Caesar: The making of a dictator

*(CANVAS, 8.12.2024, Aflevering 1)*

In 63 v.C. overlijdt in Rome de pontifex maximus, de hoogste priester. Er zijn twee oudere kandidaten en ook de jonge Julius Caesar (37 jaar) stelt zich hiervoor kandidaat. Dit was toen hoogst ongebruikelijk dat er een jongere kandidaat was. Caesar was toen een lagere politicus maar was ambitieus en was hierdoor hogerop geklommen in de hiërarchie.

De republiek was toen al 500 jaar de Romeinse regeringsvorm. Sinds de laatste koningen en tirannen had men er voor gekozen om zeker niet meer de macht in handen van één persoon te leggen. De senaat besliste over alles. Een 100-tal aristocraten waren er lid van.

Caesar had ook geldmiddelen nodig, hij was niet van rijke komaf. Hij gaat daarom een alliantie aan met Crassus, de rijkste man in Rome en vraagt hem geld te lenen.

De verkiezing tot hogepriester gebeur[1]de door een volksstemming. Er waren toen veel armen in de stad en Caesar begint overal geld uit te delen en spelen te organiseren voorzien van spijs en drank. Hierdoor wint hij de gunst van het volk en wordt verkozen.

In de senaat waren er twee strekkingen: de populisten (popilares) die de macht bij het volk legden, zoals Caesar, en de conservatieven (optimates of optimaten, letterlijk 'de beste mensen' die alles eerder zelf wilden beslissen.

Er wordt een samenzwering opgezet o.l.v. Catalina. Zijn doel was de senaat weg te krijgen. Doordat de samenzweerders verraden worden, mislukte het plan. Caesar wordt ook verdacht van in het opstandige kamp te zitten. Bij de optimates zit er een zekere Cato, een jonge welbespraakte figuur. Hij verdedigt de oude grondwet en beschouwt Caesar als een populist en tegenstander.

Beiden zijn niet eens over wat er met de samenzweerders moet gebeuren. Cato wil een executie, Caesar wil dit niet uit vrees voor een reactie van de massa. De senaat schaart zich achter Cato.

Pompeius is een machtig generaal die de verovering van gebieden in het huidige Turkije en Syrië heeft mogelijk gemaakt. Hij wil terugkeren naar de senaat en vele senatoren maken zich zorgen omwille van de concurrentie. Caesar steunt zijn terugkeer. Soldaten mochten niet de stad Rome binnenkomen, dit was door een wet bepaald.

Caesar ziet opportuniteiten in een samenwerking met Pompeius dit in tegenstelling tot Crassus. Pompeius had zijn soldaten (veteranen) als beloning landeigendommen in Rome beloofd. Hij dient hiervoor een wetsvoorstel in maar staat geïsoleerd.

Hij stelt Cato voor om met zijn nicht te huwen, maar Cato weigert dit huwelijk tussen Pompeius en Cato's familielid.

Bij de consulverkiezingen worden twee mannen tot de leiders van de senaat gekozen: Caesar en een kandidaat gesteund door Cato/ Het wetsvoorstel van Pompeius dreigt het toch niet te halen in de senaat ondanks de steun van Caesar. Hij trekt er mee naar het Forum (=volksvertegenwoordigers). Bij de alliantie tussen Caesar en Pompeius sluit zich verrassend toch ook Crassus aan. Er groeit een triumviraat.

[1] Was hij toen ook al senator of wordt hij dit door zijn functie van hogepriester?

Ondertussen is Caesar de machtigste figuur in Rome geworden en bereidt hij de inval in Gallië voor. Hij stemt ook in met een huwelijk tussen Pompeius en Julia.[2]

*(Aflevering 2, 15.12.2024)*

58 v. C. Het eerste jaar van Caesar als consul zit er op. De republiek in Rome houdt nog stand maar Caesar ziet hoe gewapende bendes en krijgsheren het systeem kunnen overschaduwen. Binnen 10 jaar zal het zover zijn. Hoe kon één persoon dat bewerkstellingen?

Caesar denkt er ook over na om hetzelfde avontuur te starten. Hij wil zijn politieke carrière nog verder doen stijgen. Na twee jaar oorlog in Gallië breidt hij zijn leger nog verder uit. Hij was gouverneur van de smalle kuststrook in het huidige Frankrijk die Gallië scheidt van Rome. De oorlogsopbrengsten gaan naar Rome en zijn militaire overwinningen bezorgen hem roem. De Galliërs werden door de Romeinen als de ultieme 'barbaren' aanzien. De senaat is verdeeld welke houding ze moeten aannemen t.a.v. hem.

In Rome zelf nemen de spanningen tussen Pompeius en Crassus ondertussen terug toe. Het triumviraat verliest zin grip op de macht. De optimaten in de senaat o.l.v. Cato willen Caesar weg. Voor zijn onwettige gedrag in Gallië-hij wordt later ook verdacht van oorlogsmisdaden wegens het schenden van een vredesovereenkomst met vele duizenden doden tot gevolg- willen ze hem veroordelen. Zolang hij echter in Gallië verblijft is hij veilig.

Vele senatoren delen in de Gallische rijkdommen wat hem ginds nog altijd steun oplevert.

Caesar regelt in Lucca (Noord-Italië) een meeting met Pompeius en Crassus. Beiden hebben andere ambities. Pompeius, de machtige generaal, wil het respect van de senaat, hij is al geliefd bij het volk. Crassus wil eigenlijk het omgekeerde: hij heeft geen militaire impact en wil een zekere status bereiken. De jaarlijkse consulverkiezingen komen er aan. Caesar stelt hen de positie van twee co-consuls voor, ze moeten wel nog verkozen raken. Met zijn drie zullen ze beslissen over de toekomst van de republiek.

In de senaat ziet de jonge Cato alles gebeuren. Zelf is hij nog te jong om zich kandidaat te stellen als consul. Caesar wil zijn soldaten in Gallië ook laten stemmen in Rome. Dat ze er ook wat geweld uitlokken is meegenomen.

Pompeius en Crassus winnen de verkiezingen als co-consul.[3]

Het jaar daarop wordt de macht verdeeld: Pompeius wordt gouverneur van Spanje maar blijft in Rome terwijl Crassus gouverneur wordt in het huidige Syrië en van daar uit het rijk van de Parthen wil veroveren. Cato raakt in de senaat meer en meer geïsoleerd.

Einde 55 v. C. heeft Caesar de nodige roem verzameld in Gallië terwijl Pompeius en Craasus in de senaat de macht delen. Julia, de dochter van Caesar, is zwanger geworden maar zal samen met het kind bezwijken in het kraambed. Pompeius is ontroostbaar en Caesar beseft dat zijn bondgenootschap met Pompeius dreigt te begeven.

Bij de invasie van het rijk van Parthen sterft Crassus. Enkel Caesar en Pompeius blijven nu nog over. Maar hun machtsbastion is wankel.

---

[2] Caesar's zuster?

[3] Wellicht zijn dit de gewone twee consuls, wat zou betekenen dat Caesar zelf enkel gouverneur in Gallië blijft en geen consul meer is?

In de senaat zijn er tien volkstribunes met een vetorecht waardoor wetten direct aan het volk kunnen worden voorgelegd. Dit maakt deel uit van een soort controlemechanisme op de senaat. Eén van die volkstribunes is Clodius, die jarenlang medestander van Caesar is geweest. Hij organiseert paramilitaire bendes[4] die de nodige chaos in Rome aanrichten. De conservatieven in de senaat (de optimates) willen Clodius uit de weg ruimen en hij zal vermoord worden.

Zijn vrouw laat zijn bebloede lichaam aan het volk zien -normaal werd dit eerst gewassen- en de menigte komt in opstand en dringt de senaat binnen. Het gebouw zal in vlammen opgaan, het lijk van Clodius komt er symbolisch op een grote brandstapel terecht. Rome wordt onbestuurbaar.

Cato vreest een terugkeer van Caesar en sluit een alliantie met Pompeius. De optimates willen hem als enige consul wat uniek is in de geschiedenis tot nog toe van de republiek. De soldaten van Pompeius brengen terug rust in Rome.

In Gallië loopt Caesar's 10-jarige ambt van gouverneur ondertussen af. In principe kan hij nu door Rome aangeklaagd worden. Hij blijft door zijn successen in Gallië wel immens populair in Rome.

Caesar rekent er op om bij de jaarlijkse consulverkiezingen terug aan de macht te komen en zo terug immuun te zijn voor vervolging. In de senaat zijn er twee fracties, voor of tegen Caesar en Pompeius moet kiezen. Hij zal voor het kamp van de optimates kiezen.

Op 1 maart in 50 v.C. hebben de consulverkiezingen plaats. Nieuwe volkstribunes stellen hun veto bij het besluit van kiezing.[5] Men stelt voor dat ook Pompeius zijn ambt van gouverneur in Spanje zou verliezen, maar deze weigert.

Er ontstaat weer ruzie in de senaat, tussen de kampen van Caesar en Pompeius. Bij de stemming in de senaat zijn er 370 stemmen voor en 22 tegen.[6] Pompeius negeert het besluit van de senaat en krijgt het aanbod om opperbevelhebber van het leger te worden, als held van de senaat. Caesar is woedend.

Caesar laat zijn trouwe vriend Marcus Antonius -ook volkstribune- een brief naar de senaat brengen. Het bevat een vredesvoorstel, het alternatief wordt een burgeroorlog. Cato wil een harde aanpak. De senaat roept uiteindelijk Caesar uit tot vijand. Marcus Antonius ontvlucht Rome.

In Gallië stelt Caesar de belediging van Marcus Antonius en ook van hem persoonlijk aan zijn soldaten voor als een kaakslag voor hen. Het is een zuivere propagandastorm die Caesar hiermee veroorzaakt.

Op 9 januari in 49 v.C. reist Caesar met zijn Gallische leger naar de Rubicon die de grens vormt van Gallië met Rome. Na enige aarzeling zal hij de rivier oversteken. De burgeroorlog kan beginnen.

*Aflevering 3*

46 v. C. Het is al 3 jaar burgeroorlog. Pompeius is ondertussen overleden. Caesar is de burgeroorlog aan het winnen en beseft dat hij terug de steun van de vroegere senatoren nodig heeft. Hij keert terug naar Rome. Hij vraagt zicht af hoe de crisissen daar te baas kan (o.a. voedseltekort) en hoe hij de republiek terug kan laten opbloeien.

[4] Met steun van de senaat?
[5] Of bij het organiseren er van?
[6] I.v.m. verkiezing tot consul of voorstel dat Pompeius zijn titel van gouverneur zou verliezen?

Caesar zoekt de steun van de jonge Marcus Junius (?) Brutus, een zoon van zijn minnares en zelf van een roemrijk voorgeslacht. Zijn voorouders waren 500 jaar geleden betrokken bij het verdrijven van de koningen.

Ook een ander belangrijk politicus, Cicero, gaat tot de vertrouwelingen van Caesar behoren. Hij wenst vooral dat Caesar de senaat in ere herstelt. Brutus wil als jong politicus vooral opklimmen. Caesar wil vooral de controle over de senaat.

In de senaat bestaat het ambt van dictator in geval van crisissen en dit voor een korte periode. Caesar eist dat men hem voor 10 jaar benoemt, de senaat gaat akkoord. Hij zit er letterlijk met 2 consuls naast hem. Hij krijgt ook de titel van praefectus morus, de prefect van zeden. Het aantal senatoren wordt verhoogd van 600 naar 900. De meerderheid bestaat uit aanhangers van hem.

Caesar heeft nu de volledige controle over de wetgeving, over de financiën, over het kiezen van magistraten -dit waren volksvertegenwoordigers die in de senaat zaten en normaal door het volk werden gekozen- en over het leger. Hij sponsort ook de restauratie van het senaatsgebouw en wil dat men start met een nieuwe romeinse kalender.

Rome begint terug te floreren maar vele senatoren zijn nog wantrouwig omwille van zijn alleenheerschappij.

In september van het volgend jaar (=45 v.C.) roept hij de elite bijeen. Hij kiest hierbij voor zijn bondgenoten Brutus, die hij verschillende beloftes maakt, en voor zijn trouwe generaal Marcus Antonius. Hij laat Cicero echter buiten wachten en beledigt anderen door hen ook te negeren.

In januari 44 v.C. zegt Cicero zijn steun op aan Caesar. Eerder had Cassius, zelf uit een vooraanstaande familie, Caesar tevergeefs om gunsten gevraagd. De oppositie in de senaat groeit verder aan. Cassius daagt Caesar publiekelijk uit.

Caesar beslist om het eindelijk op te nementegen het Parthische rijk. Voor hij vertrek aanvaardt hij nog het eeuwige dictatorschap. Bij een ritueel op een gedode stier krijgt hij een waarschuwing van een hogepriester.

Ondertussen bundelt Cassius de krachten in de senaat en vraagt Brutus om de leiding van een samenzwering op zich te nemen. De enige optie die ze nog zien is om Caesar te vermoorden.

In maart 44 v.C. wordt Caesar op een dag door zijn vrouw Calpurnie gewekt. Ze vraagt hem om niet naar de senaat te gaan. Uiteindelijk vertrekt hij toch en wordt voor het eerst ernstig verwond door een opdringerige senator die hem vragen wou stellen. Anderen slaan ook toe, er was afgesproken dat iedereen bloed aan zijn handen moest hebben. Uiteindelijk geeft Brutus hem de fatale messteek.

Het is het einde van de republiek, de burgeroorlog begint opnieuw en Cassius, Brutus, Marcus Antonius en Octavianus strijden om de macht. Deze laatste had Caesar zelf in zijn testament als zijn opvolger aangeduid.

Marc Van Stappen, 2024, www.stap-brug.be